

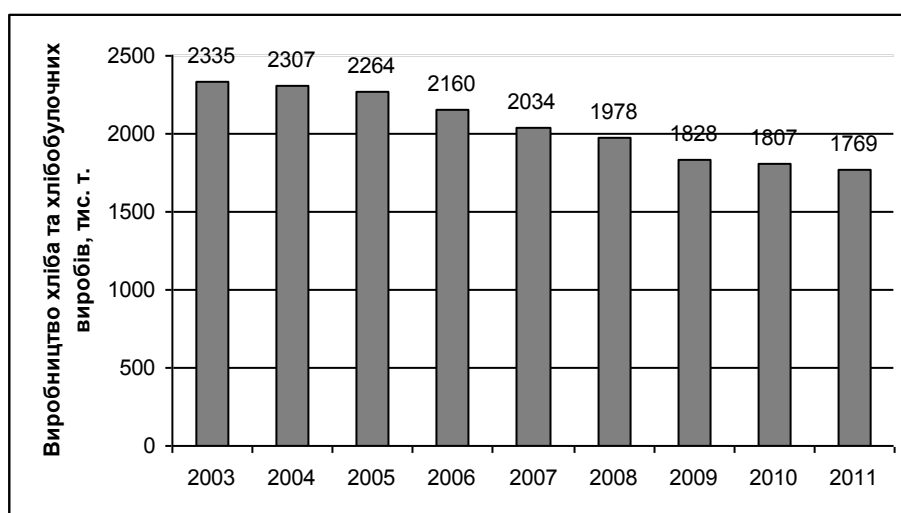
Стан хлібопекарської галузі України та перспективи розвитку

Вступ

Виробництво хлібобулочних виробів є однією з провідних галузей в харчовій промисловості України. Хліб є основним продуктом харчування в раціоні населення, його доля споживання складає 15 %.

Галузь є широкою мережею хлібо заводів і пекарень, що забезпечують хлібом населення. Найбільші виробничі потужності хлібопекарської галузі зосереджені, як правило, в регіонах найбільшого виробництва борошна, а також в крупних промислових центрах. "Майже 50 % усього хліба доводиться на 6-7 підприємств України. Важливим чинником для галузі є регіональна концентрація основних гравців ринку. Наприклад, лідер ринку ПАТ «Київхліб», переважно представлений в Києві і області, утримує близько 90 % столичного ринку, а також близько 14 % національного [1].

У порівнянні з 1990-м р. обсяги виробництва хліба впали в тричі та продовжують знижуватися. За період 2003-2011 рр. виробництво хлібобулочних виробів знизилося на 24,24 % або на 566 тис. т. – до 1769 тис. т. [2].

Рис. 1. Динаміка виробництва хліба та хлібобулочних виробів протягом 2003-2011 рр. в натуральному вираженні

Місткість хлібного ринку в Україні складає приблизно 4-4,5 млн. тонн за рік. Проте, за даними Державної служби статистики України, випікається його вдвічі менше [2].

Значна частина фахівців вважає, що зниження обсягів виробництва хліба відбулося під впливом наступних чинників:

1. Вартість. За часів СРСР його виробництво було дотаційним. Збільшені ціни змусили багатьох переглянути своє відношення до хліба.
2. Негативні явища в демографічній ситуації країни. Скорочення кількості населення на 4-6 мільйонів громадян теж природно відбилося на ринку хліба.
3. Міняється структура споживання: рівень добробуту людей, що підвищується, дозволяє багатьом переглянути свій раціон у бік низькокалорійного харчування.
4. Значна частина виробництва хліба (приблизно 40-50 %) доводиться на невеликі приватні підприємства та домашню випічку, якій віддають перевагу не лише жителі сіл, але і деякі городяни.
5. Технічне оснащення, що склалося на хлібозаводах слід вважати катастрофічним, ступінь зносу обладнання складає більше 60-70 %.
6. Також на думку фахівців, «хліб вирушає в тінь». Річ не в тому, що українці стали споживати на третину менше хліба і булочок, чим 5 років тому. Як вважають фахівці, сьогодні близько 60-65 % хлібного ринку знаходиться в тіні, а значить, не враховуються Державною службою статистики. На ринку ростуть, як гриби, приватники-тіньовики. Аналітики ринку вважають, що скоротити виробництво хліба основних гравців примушує: маленька рентабельність на "соціальному" хлібі, дорожня сировина, проблеми з поверненням ПДВ у приватних виробників, велика частка тіньового ринку.
7. Фінансово-економічний чинник. За словами експертів хлібопекарська галузь зовсім в катастрофічному положенні: "Кожне третє хлібопекарське підприємство закінчило 2010 р. із збитками, а за чотири місяці 2011 р. вже

майже половина (46 %) хлібозаводів стали збитковими. Плинність кадрів в галузі склала вже 30 %.

8. Розвиток сегменту заморожених хлібних напівфабрикатів, більша частка яких імпортується з-за кордону [3].

Хліб вважається основним соціально значущим продуктом, тому ціни на нього є об'єктом пильної уваги держави. Хлібозаводи не можуть коректувати ціни на свій продукт, при цьому складові собівартості хліба продовжують неухильно зростати, в першу чергу – енергоносії та якісна мука. 50-60 % собівартості хлібної продукції складає вартість матеріалів і енергії (рис. 1) [1].

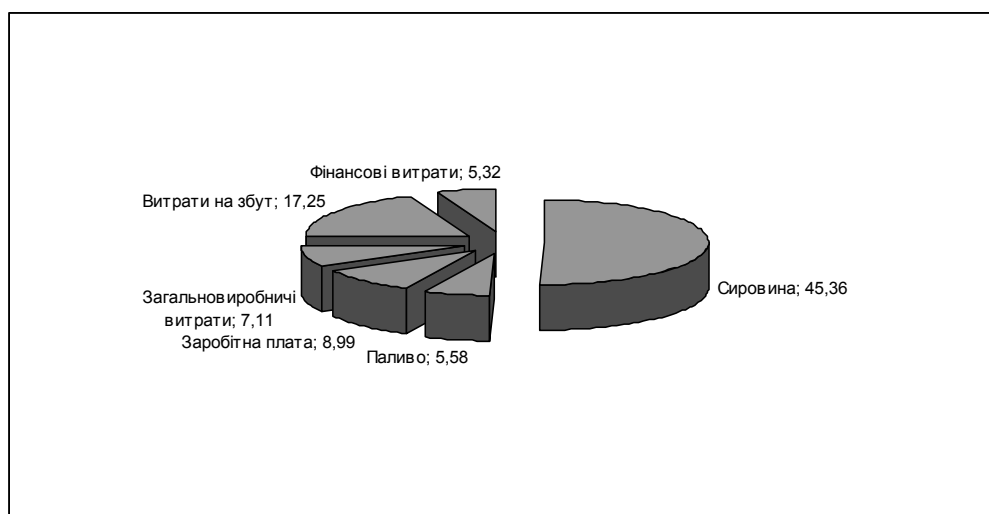

Рис. 1. Повна собівартість хліба та хлібобулочних виробів

Рентабельність галузі на сьогоднішній день складає менше 10-15 % (табл. 1).

Таблиця 1

**Рентабельність операційної діяльності підприємств
хлібопекарської галузі**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Рівень рентабельності виробництва хлібу та хлібобулочної продукції (%)	2,4	2,2	1,8	0,9	1,7	2,3	3,1

В Росії спостерігається схожа ситуація, рентабельність хлібозаводів у середньому становить 10–12 %. В той же час і досвід, і економічні розрахунки показують, що для того, щоб хлібопекарські підприємства стійко, безперервно

працювали, проводили технічне переозброєння, постійно оновлювали асортимент хлібобулочних виробів, потрібно мати не менше 15 % рентабельності. Врятувати прибутковість гравців цієї сфери може лише зміна смаків споживачів. Щоб вижити в умовах низькорентабельного, регульованого державою ринку, хлібозаводи переорієнтовувалися на більш маржінальні продукти [1].

Жорстке регулювання ринку хліба України державою стало причиною незацікавленості іноземних інвесторів в розвитку цього ринку: сьогодні в Україні практично немає хлібозаводів, де б використовувалися іноземні інвестиції. Хоча якщо стосується крупних підприємств, то в деяких зустрічається іноземний капітал, але зовсім в незначній мірі. За даними інвестиційної компанії Concorde Capital, на сьогодні іноземним інвесторам продано близько 1-2 % акцій «Укрхлібпрома». Причиною незацікавленості цією галуззю стало відставання в технологічному розвитку. Як говорилося вище, знос устаткування складає 60-70 %. Значна частина заводів не можуть собі дозволити впроваджувати на виробництві якісні передові технології, тому що це відразу ж позначиться на збільшенні собівартості хліба, і, в умовах обмеженої рентабельності, виявиться просто не вигідним. Серед основних лідерів ринку, які провели реальні технічні перетворення на хлібопекарських підприємствах за останні роки, можна відмітити ПАТ «Одеський коровай», ВАТ «Вінницяхліб», окремі хлібозаводи Запоріжжя, Донецька, Дніпропетровська [3].

В Україні спостерігається негативна тенденція фінансування суб'єктів ринку. Перш за все, це пов'язано з браком власних коштів і складні умови отримання кредитних ресурсів. Банки вельми охоче кредитують лідерів всієї харчової галузі, будь то кондитери, хлібозаводи або м'ясопереробні підприємства, і дуже неохоче ведуть діалог з дрібнішими гравцями ринку. Найцікавіші для кредитування, перш за все, ті напрями діяльності, які здатні отримувати достатній рівень доходу для повернення позикових ресурсів, а також орієнтовані на задоволення базових потреб громадян і ті, які здатні

заміщати імпортні товари. В цілому найбільш рентабельними підприємствами харчопрому були крупні вертикально інтегровані компанії-лідери [1].

Яскравим прикладом з хлібобулочних підприємств є концерн «Укрхлібпром». Концерн «Укрхлібпром» – один з небагатьох в Україні, хто має завершений інтегрований цикл. Продукція компанії налічує більше 1500 найменувань хліба, здобних, кондитерських і макаронних виробів, частину яких можна назвати ексклюзивними, оскільки вони виготовляються за рецептурними розробками самих заводів. Концерн «Укрхлібпром» планував залучити близько 80 млн. грн. кредитів у іноземного інвестора в 2011 р. Як відзначив начальник аналітичного департаменту інвестиційної компанії Concorde Capital Андрій Герус, компанії вигідно залучати кредити, оскільки ресурси, на думку аналітика, зараз досить дешеві, як в гривні, так і у валюті [3].

Імпорт хлібної продукції складає 2-3 %. В Україну із-за кордону прийшли напівфабрикати і заморожений хліб. До недавнього часу його лише імпортували з Литви (ТМ Mantinga), Данії (ТМ Danish Bakery), Франції (ТМ Pain Delice), Туреччини (ТМ Dardanel Hazir Gida San), Угорщини, Росії, Польщі та Німеччини. Зараз заморожений хліб вже виробляють декілька вітчизняних фірм, серед яких запорізьке ВАТ "Олфа" і київська ТМ "Віденські булочки" (компанія "Колос Лтд"). Про перспективність цього напряму говорить європейська статистика: в країнах ЄС реалізація замороженого хліба вже порівнялася з реалізацією звичайного [1].

Водночас є один важливий позитивний момент. Міністерство аграрної політики та продовольства України спільно з «Укрхлібпром» підготували декілька проектів нормативно-правових актів, які повинні позитивно відбитися на фінансовому стані галузі. Серед них: проект постанови Кабміну, згідно з яким облдержадміністраціям буде доручено встановлювати максимальну рентабельність на масові сорти хліба на рівні не нижче 10 % і не вище 15 % (зараз – до 10 %). Крім того, міністерство аграрної політики та продовольства України пропонує розширити список устаткування, яке може ввозитися до України без сплати мита та ПДВ. І розповсюдити на хлібопекарську галузь

пільгову систему оподаткування, що діє зараз в сільському господарстві, тобто залишати ПДВ на підприємствах на технічне переозброєння. Якщо ці документи отримають силу вітчизняна хлібопекарська галузь зможе стати привабливішою не лише для українських, але і для іноземних інвесторів [3].

Висновки

Таким чином, в цілому по Україні спостерігається спад виробництва хліба та хлібобулочних виробів. Головні причини: зміна структури споживання, висока міра зносу устаткування, збитковість діяльності підприємства тощо.

Основними напрямками розвитку галузі, на нашу думку, є:

1. Використання ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції, підвищення якості продукції.
2. Вдосконалення державного регулювання цін на борошно, енергоносії.
3. Надання пільгового кредитування підприємств.
4. Розширення асортименту продукції.

Також регулювання цін на хліб сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств, інвестиційній привабливості.

Література

1. Rynok khleba Ukrainy [Elektrony resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.rosinvest.com/news/403161/6.html>.
2. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrainy [Elektrony resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Vasina K. Kharakteristika rynku khleba ta khleboproduktiv Ukrainy vid 22.09.2012. Ofitsiyny sayt Reytingovogo agenstva “Kredit-reyting” [Elektrony resurs] / K. Vasina // – Rezhim dostupa: <http://www.credit-rating.ua/ua/analytics/analytical-articles/12894/>.